

УДК 378.22:796.011.3

ОКСАНА ДАНИСКО**ОЛЕКСАНДР СВЕРТНЄВ**

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка,

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ
ОСВІТИ**

Теоретично обґрунтовано необхідність формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів фізичної культури як передумови підвищення якості вищої освіти. Представлено приклад практичної реалізації рекомендацій ЮНЕСКО щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів фізичної культури як здатності і готовності кваліфіковано використовувати інструментально-програмні засоби та предметно орієнтовані інформаційні системи і технології у професійній діяльності.

***Ключові слова:** інформаційно-комунікаційна компетентність, майбутні вчителі фізичної культури, рекомендацій ЮНЕСКО, якість освіти*

Постановка проблеми; її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Інтеграція вітчизняної системи освіти у світовий та європейський освітній простір потребує реформування процесу підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Це актуалізує проблему розроблення нових стандартів та впровадження інноваційних технологій, вивчення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду професійної підготовки педагогічних кадрів на засадах компетентного підходу як визначального чинника підвищення мобільності й конкурентноспроможності спеціалістів в умовах зростання вимог ринку праці до якості освітніх послуг. Зокрема, в «Концепції нової української школи» наголошується, що наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. Запровадження інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ) в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності [4, с. 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Питання формування інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх педагогів у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору досліджували О. Білоус, І. Малицька, Н. Морзе, Д. Рождественська, А. Яцишин, А. Штиров та ін. Окремі аспекти використання інформаційних технологій у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю представлено в дослідженнях зарубіжних (Т. Петров, С. Хазова, М. Nelson, К. Petry та ін.) і вітчизняних (В. Ашанін, С. Єрмаков, В. Кашуба та ін.) науковців.

Теоретико-методичні засади інформаційно-комунікативної компетентності як показника сформованості медіа-освітньої культури майбутніх вчителів фізичної культури висвітлено в дослідженнях І. Володька, І. Іванія, П. Петрова, Б. Шияна та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема формування інформаційно-комунікативної компетенції майбутніх педагогів переважно знаходить відображення в контексті підготовки вчителів з таких освітніх галузей, затверджених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, як «Мови і літератури», «Математика», «Природознавство», «Технології». Зважаючи на специфіку змісту та методики навчання шкільного предмету «Фізична культура» (галузь «Здоров'я і фізична культура»), питання підготовки майбутніх учителів означеного навчального предмету до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування фізичної культури учнівської молоді потребує ґрунтовної розробки.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності формування інформаційно-комунікаційної компетентності (далі – ІК-компетентності) майбутніх учителів фізичної культури як передумови підвищення якості вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Основоположним концептом сучасної вітчизняної освіти є компетентнісний підхід. У його основі – процес професійно-орієнтованої підготовки фахівця, здатного кваліфіковано здійснювати фахову діяльність та швидко адаптуватись до умов праці, що змінюються. Так, у Законі України «Про вищу освіту» поняття «компетентність» визначається як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1]. Документом визначено, що результатом сформованості компетентностей і водночас критерієм якості вищої освіти є рівень здобутих особою знань, умінь і навичок. Традиційним підходом до розробки стандартів вищої освіти нового покоління є використання таксономії Б. Блума та її модифікацій з поділом компетентностей на дві групи: 1) загальні компетентності (generic competences, transferable skills); 2) предметно-спеціальні (фахові) компетентності (subject specific competences) [2, с. 128]. Отже, результатом здобуття певного рівня вищої освіти має бути сформованість у студента не лише сукупності особистісних та фахово-орієнтованих (методологічних, предметних, функціональних тощо) знань, умінь і навичок, а й здатності їх застосовувати в робочих чи навчальних ситуаціях з метою подальшого професійного й особистісного розвитку.

За відсутності Державного стандарту підготовки фахівців спеціальності 014 «Середня освіта (фізичне виховання)» у науковій літературі не існує усталеної класифікації компетентностей вчителя фізичної культури.

Зокрема, дослідник І. Іваній [3] виділяє такі основні характеристики професійної компетентності вчителя фізичної культури: здатність до системного бачення педагогічної реальності у сфері фізичної культури й системних дій у професійно-педагогічній ситуації; володіння сучасними педагогічними методиками (технологіями), пов'язаними з культурною комунікацією, взаємодії з інформацією та її передачі учням; здатність до інтеграції вітчизняного, зарубіжного, історичного й сучасного інноваційного фізкультурно-оздоровчого досвіду; креативність у професійній сфері; наявність рефлексивної культури.

На думку Б. Шияна [8], формування професійної компетенції вчителя фізичної культури полягає в оволодінні ним теорією навчання і виховання, знання предметів медико-біологічного циклу, теорії і методики фізичного виховання, методики застосування технічних засобів навчання, комп'ютерних технологій.

Автори проекту Державного стандарту вищої професійної освіти зі спеціальності 014-7 Середня освіта (фізична культура) Н. Пангелова, Л. Іванова, Ж. Козіна та інші з-поміж фахових компетенцій майбутніх вчителів означеної спеціальності визначають такі: здатність до володіння педагогічними, медико-біологічними,

інформаційними технологіями для формування здорового способу життя, розвитку рухових умінь і навичок; самостійної розробки методик і технологій для інтегрального гармонійного розвитку людини; здатність до аналізу, систематизації та оцінки педагогічного досвіду, здатність здійснювати пошук, аналіз і оцінку інформації, необхідної для постановки і вирішення професійних завдань, професійного та особистісного розвитку; здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вдосконалення професійної діяльності; здатність застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності; здатність організовувати власну діяльність, визначати методи вирішення професійних завдань, оцінювати їх ефективність і якість.

Аналіз напрацювань учених засвідчує: сучасні дослідники одностайні в думці щодо необхідності формування в майбутніх вчителів фізичного виховання так званої інформаційно-комунікаційної (або інформаційно-цифрової) компетентності, що полягає в оволодінні новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями, спроможності ефективно використовувати програмні інструменти, веб- та цифрові ресурси в процесі розв'язання професійних завдань формування фізичної культури дітей та молоді.

Науковці [5; 6] виокремлюють такі базові елементи ІК-компетенції сучасного педагога: уміння застосовувати інформаційні технології для реєстрації, накопичення, збереження та, обробки інформації про досліджувані об'єкти, явища, процеси, уміння використовувати інформаційні технології для демонстрації друкованих графічних документів, аудіо- і відеоматеріалів на уроці; уміння створювати презентації; уміння систематизувати і обробляти дані за допомогою таблиць, технологічних карт; уміння будувати порівняльні таблиці і виявляти закономірності за допомогою комп'ютера; уміння застосовувати інформаційні технології для моделювання процесів і об'єктів, виконання ескізів; уміння використовувати автоматизований контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності; уміння використовувати веб-ресурси для вирішення педагогічних питань, збору інформації, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних, участі в конференціях тощо. Вищенаведене стосується і вчителя фізичної культури.

Важливим у реалізації означеного процесу є вивчення рекомендацій ЮНЕСКО щодо формування інформаційно-комунікаційної технологічної компетенції сучасних вчителів у контексті підвищення якості освіти, її мобільності та доступності – «Структура ІКТ-компетентності учителів» (ICT Competency Framework for Teachers, або ICT-CFT [7]. Документ фіксує вимоги до такої компетентності, визначає етапи її формування (використання ІКТ в освітньому процесі, освоєння знань з ІКТ, продукування нових знань) та основні компоненти діяльності педагога (розуміння ролі ІКТ в освіті, вибір навчальної програми та інструментів оцінювання, практичне використання форм, методів, засобів навчання (педагогічні практики), вибір технічних і програмних засобів ІКТ, організація і управління освітнім процесом, професійний розвиток). Наведемо приклад практичної реалізації означеного підходу, запропонований авторами рекомендацій та дещо розширений нами (Таблиця 1).

З метою реалізації означених положень на факультеті фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка реалізується експериментальне навчання студентів третього курсу з елементами дистанційної освіти. Воно полягає в залученні майбутніх вчителів фізичної культури до роботи у віртуальному класі (Google Classroom – Гугл Клас) у процесі викладання дисципліни за вибором «Інноваційні технології у фізичному вихованні». Курс вивчається в VI семестрі.

У рамках експериментального навчання з використанням хмарного сервісу Гугл Клас завдання для студентів були адаптовані для поглиблення теоретичного матеріалу, а також для самостійної й індивідуальної роботи.

Таблиця 1

Приклад практичної реалізації рекомендацій ЮНЕСКО щодо формування ІК-компетентності вчителів фізичної культури

Розуміння ролі ІКТ в освіті	Учитель стурбований тим, що багато учнів не хочуть виконувати фізичні вправи, не розуміють важливості фізичної культури для здорового способу життя. Учитель переконаний, що за допомогою ІКТ він зуміє змінити ставлення школярів до занять, що сприятиме покращенню їхнього здоров'я та ініціює впровадження засобів ІКТ на уроках фізкультури.
Вибір навчальної програми та інструментів оцінювання	<p>Учитель фізкультури використовує засоби ІКТ з метою унаочнення, урізноманітнення, поглиблення навчального матеріалу та активізації пізнавальної діяльності школярів. Наприклад, він включив в матеріал уроку відомості про фізіологію людини з використанням комп'ютерної моделі фізіологічних процесів, що відбуваються в організмі людини під впливом фізичних навантажень. У результаті учні отримали більш глибокі знання з предмету.</p> <p>За допомогою цифрової камери вчитель фіксує, як учні виконують фізичні вправи в спортивному залі. Демонструючи учням відеозапис, вчитель допомагає їм навчитися керувати своїм тілом. Школярі, які раніше не розуміли, що деякі рухи вони виконують невірно, відразу бачать свої помилки.</p>
Практичне використання форм, методів, засобів навчання (педагогічні практики)	<p>Раніше вчитель міг лише розповідати учням про переваги здорового способу життя. Тепер можна демонструвати цікаві уривки з фільмів, спортивних змагань і музично-танцювальних відеозаписів, де показані знамениті атлети і заняття фітнесом.</p> <p>Педагог може організувати проектні групи і запропонувати учням оцінювати свій фізичний стан на заняттях з фізкультури (наприклад, заміряти час стабілізації пульсу після вправ). Школярі аналізують свої показники, і кожен з них готує відповідні рекомендації для одного з членів своєї групи.</p> <p>Учні вводять дані про свої успіхи в електронну таблицю і спостерігають за своїм фізичним розвитком упродовж місяця / чверті / року. Вони обговорюють успіхи своїх однокласників у блозі вчителя або у соціальній мережі.</p>
Вибір технічних та програмних засобів ІКТ	<p>Учитель використовує:</p> <p>ноутбук і проектор, щоб весь клас міг бачити, що він показує на екрані; програмне забезпечення для розробки тестів, мультимедійних посібників, відеоматеріалів, комп'ютерного моделювання; веб-ресурси (пошукові, поштові, хмарні, картографічні, вікі-), медіаресурси з проблем фізичної культури і спорту; моделі та анімації, що демонструють фізіологічні процеси в організмі людини та/або технічні аспекти виконання фізичних вправ; датчики для збору даних про стан організму (наприклад,</p>

	<p>про частоту пульсу), які передають дані відразу на комп'ютер; тренажери-симулятори для вдосконалення рухових навичок та розвитку фізичних якостей учнів; електронні таблиці, щоб зберігати результати виконання завдань з фізкультури за тиждень; цифрову відеокамеру, щоб фіксувати, як школярі виконують вправи в залі; засоби презентаційної графіки для підготовки та показу; флеш-ігри, кросворди, вікторини в режимі он-лайн; соціальні мережі та месінджери для групових проєктів, наприклад, з олімпійської тематики чи здорового способу життя і важливості рухової активності тощо; Школярі користуються комп'ютером (ноутбук, планшет, смартфон) в школі і вдома, щоб отримати доступ до електронної таблиці, соціальних мереж та іншого веб-контенту, запропонованого вчителем, його опрацювання та обговорення.</p>
Організація і управління освітнім процесом	<p>Учитель фізкультури використовує встановлені в спортивному залі ноутбук і проектор, щоб демонструвати відеоматеріали. Школярі допомагають йому записувати на відео, як їх товариші виконують фізичні вправи. В результаті кожен учень може не менше одного разу за урок побачити себе в записі. Учитель виставляє оцінки учням в електронний журнал шкільної мережі; використовує ноутбук (планшет, смартфон), щоб знайомитися з даними, які учні заносять в електронну таблицю, а учні можуть переглядати свої щотижневі оцінки з фізкультури. Учитель також бере активну участь в житті соціальної мережі (або активно розвиває свій блог чи персональний сайт), коментуючи і пропонуючи додаткову інформацію щодо занять фізичною культурою, організації активного дозвілля, здорового способу життя за допомогою веб-сервісів.</p>
Професійний розвиток	<p>Педагог регулярно відвідує інтернет-форуми та спільноти, онлайн-курси, створює власні електронні освітні ресурси, у тому числі, в мережі; може радитися з колегами щодо тих чи інших питань, ділитися власним досвідом та вивчати напрацювання інших учителів. Такі форми спілкування є корисним джерелом нових ідей щодо того, як зацікавлювати учнів фізичною культурою, популяризувати здоровий спосіб життя.</p>

Так, самостійна робота передбачала: поглиблене вивчення інтернет-ресурсів (монографій, підручників, статей), дібраних у процесі самостійного пошуку з тем, запропонованих викладачем; написання есе щодо виокремленої проблеми (наприклад, узагальнення сучасних освітніх трендів; визначення напрямів використання інноваційних технологій фізичного виховання у навчально-виховному процесі); представлення текстового матеріалу в графічному вигляді (схема, таблиця); перегляд тематичних відео у сервісі Ютуб; групова робота з укладання словника до кожної з тем у Гул-документі зі спільним доступом. Для індивідуальної роботи студентам запропоновано створити персональний сайт вчителя фізичної культури за

допомогою Гугл-сервісу та наповнити його матеріалом. Зокрема, дати опис і розгорнуту характеристику (в тому числі й з допомогою веб-ресурсів) однієї з інноваційних технологій фізичного виховання, що вивчаються (на вибір) – профілактичні (здоров'язберігальні), фізкультурно- та спортивно-оздоровчі (спортивно орієнтоване фізичне виховання; особистісно орієнтоване фізичне виховання; професійно орієнтоване фізичне виховання; олімпійська освіта; моніторинг фізичного здоров'я і розвитку, фізичної підготовленості дітей та підлітків), терапевтичні (здоров'явідновлювальні). У контексті обраної технології за наданим шаблоном студенти також мають розробити інтерактивні завдання для учнів з проблем фізичного виховання і спорту (кросворди, вікторини, флеш-ігри, навчальні квести), навчитися створювати електронний журнал для оцінювання навчальних досягнень учнів; розробити анкету для батьків щодо рівня їх обізнаності з питань формування фізичної культури і/або здорового способу життя учнівської молоді та розмістити ці елементи на власному сайті, а також стати учасником спільноти за інтересами у соціальних мережах (зокрема, Google+) для презентації, обговорення та популяризації власних проєктів.

Передбачається, що результатом проходження курсу буде набуття студентами не лише теоретичних знань про типи й види ноологій у фізичному вихованні дітей та учнівської молоді, а й сформованість практичних умінь і навичок їх реалізації у професійній діяльності шляхом налагодження конструктивної взаємодії з учасниками освітнього процесу, відходу від жорсткої регламентації занять, підвищення їх емоційної насиченості засобами інноваційних інформаційно-комунікативних, зокрема, цифрових та хмарних технологій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Таким чином, інформаційно-комунікаційну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури ми розглядатимемо як його здатність і готовність кваліфіковано використовувати інструментально-програмні засоби та предметно-орієнтовані інформаційні системи і цифрові технології у професійній діяльності. Встановлено, що структура ІК-компетентності вчителя фізичної культури містить такі уміння: виділяти в навчальному плані ключові поняття і процеси, які бажано вивчати з використанням ІКТ (це стосується не лише формування знань, але також навичок, процедур, цінностей і відносин); співвідносити освітні стандарти з конкретними програмними засобами; допомогти учням здобути уміння та навички використання засобів ІКТ у межах свого навчального предмета; використовувати цифрові та веб-ресурси для навчання; застосовувати засоби ІКТ в якості додаткових дидактичних інструментів у процесі організації індивідуальної та групової роботи учнів як в урочній, так і в позаурочній діяльності; послуговуватися засобами ІКТ для підвищення продуктивності своєї праці та як інструменту набуття методичних і фахових знань. Забезпечення відповідної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, унормування показників їх інформаційно-комунікаційної компетентності, інформатизація навчального процесу в умовах реформування вітчизняної системи освіти є нагальним завданням вищих навчальних закладів України.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на вивчення шляхів упровадження інформаційно-комунікативних технологій у практику навчання майбутніх учителів фізичної культури як пріоритетного напрямку забезпечення сталого розвитку вітчизняної системи освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту»: документ 1556-18, чинний в ред. від 05.03.2017 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України: офіційний веб-сайт. – Реж. доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

2. Іваницький О.І. Теоретико-методичні засади розробки стандарту професійної підготовки майбутнього вчителя фізики [Електронний ресурс] / О.І. Іваницький // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2016. – Вип. 48. – С. 123-129. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_48_18
3. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури [Електронний ресурс] / Ігор Іваній. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2674/1/Ivanij.pdf>
4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczercziya.pdf>. – Заголовок з екрану.
5. Пензій Л. Інформаційна компетентність як вагома складова фахової компетентності вчителя [Електронний ресурс] / Л.І. Пензій. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/32355/
6. Роберт И. Информационные технологии в науке и образовании / И. Роберт, П. Самойленко. – М.: Школа-Пресс, 1998. – 178 с.
7. Структура ИКТ-компетентности учителей. Рекомендации ЮНЕСКО. Редакция 2.0. [Электронный ресурс]. – Реж. доступа: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214694.pdf>. – Название с экрана.
8. Шиян Б.М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / Б.М. Шиян // 36. наук. праць «Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні» – Рівне : Принт Хауз, 2001. – Вип. 2. – С. 371–374.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2017 р.

ДАНИСКО О., СВЕРТНЕВ А.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ КАК ПРЕДПОСЫЛКИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Теоретически обоснована необходимость формирования информационно-коммуникативной компетентности будущих учителей физической культуры как предпосылки повышения качества высшего образования. Представлены примеры практической реализации рекомендаций ЮНЕСКО по формированию информационно-коммуникативной компетентности учителей физической культуры как способности и готовности квалифицированно использовать инструментально-программные средства, предметно-ориентированные информационные системы и технологии в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *информационно-коммуникативная компетентность, будущие учителя физической культуры, рекомендаций ЮНЕСКО, качество образования*

DANYSKO O., SVERTNYV A.

Poltava National Pedagogical University named after V. Korolenko, Ukraine

INFORMATIONAL-COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS AS PRECONDITIONS OF EDUCATION QUALITY REFINEMENT

In the article the necessity of informational-communicative competence formation of future physical culture teachers as preconditions of education quality refinement is grounded in theory.

The informational-digital competence of future physical culture teacher is examined as ability and willingness to use efficiently the software tool facilities and subject-oriented information systems and digital technologies in professional activity.

The structure of informational-digital competence of physical culture teacher contains such abilities: to distinguish in a curriculum key concepts and processes which are desirable to study with the use of informational-communicative technologies; to correlate educational standards with

concrete software facilities; to form students' knowledge, abilities and skills of the use of informational-communicative technologies facilities within the framework of the educational subject; to use digital and web-resources in education, and also to apply facilities of informational-communicative technologies as additional educational materials in the process of organization of individual and group students' work both at the fixed and extracurricular activity; to use informational and digital facilities as an instrument of professional knowledge increase.

The examples of practical realization of UNESCO recommendations on informational-communicative competence formation of physical culture teachers as ability and willingness to use efficiently the innovative software tool facilities and subject-oriented information systems and technologies (including digital and cloud) in professional activity are analysed and presented.

Ключевые слова: *informational-communicative competence, future physical culture teachers, UNESCO, recommendations, the quality of education.*